

SAZNAJNI OKVIR SOCIOLOŠKE NAUKE – OD KOSMIČKOG, DO LOGOSA DRUŠTVENE VASIONE

THE COGNITIVE FRAMEWORK OF SOCIOLOGICAL SCIENCE – FROM THE COSMIC, TO THE LOGOS OF THE SOCIAL UNIVERSE

ABSTRACT Elaborated theses:

- The cognitive framework of sociological science in the context of the cosmic logos and the social universe logos as a specific model of the universe.
- Generic essence as a logos unity of the cognitive framework of sociological science.
- Generic essence as the „Supreme God of Society“.
- Community as a special layer of the generic essence.
- Sociological interpretation of the relationship between the social system and the generic essence of a man and his community.

Key words: cognitive framework; logos unity; „Supreme God of Society“; „social gods“; community.

APSTRAKT Elaborirane teze:

- Saznajni okvir sociološke nauke u kontekstu kosmičkog logosa i logosa društvene vasionne kao specifičnog modela svemira.
- Generička suština kao logosno jedinstvo sazajnog okvira sociološke nauke.
- Generička suština kao „Vrhovni Bog društva“.
- Zajednica je posebni sloj generičke suštine.
- Sociološko tumačenje odnosa društvenog sistema i generičke suštine čovjeka i njegove zajednice.

Ključne riječi: sazajni okvir; logosno jedinstvo; „Vrhovni Bog društva“; „društveni bogovi“; zajednica.

1. Logosno jedinstvo sazajnog okvira sociološke nauke

Sociološko saznanje nije samo analitičko raščlanjivanje i analiza strukture pojedinih društvenih fenomena i društva u cjelini. Teorijskim i empirijskim saznanjima, a iznad svega, sociološkom imaginacijom, sociološka nauka *tumači* pojedine društvene fenomene i društvo u cjelini, s obzirom na značaj, značenje i smisao koji oni imaju za društveni život čovjeka i njegovu zajednicu.

Sociologija saznanja, u svom teorijsko-metodološkom programu, mora imati *analizu i tumačenje* sazajnog predmeta sociološke nauke. „Predmet sociologije saznanja je razvoj racionalno-iskustvene misli o stvarnosti i njenom menjanju u skladu sa istorijski promenljivim ljudskim težnjama, potrebama i mogućnostima. Ovako shvaćen predmet sociologije saznanja obuhvata proučavanje društvenih okolnosti što utiču na stvaranje, širenje, i praktično korišćenje ideja i znanja sa svim društvenim funkcijama“ (Milić, 1986: 697). U raspravi o sociologiji nauke Milić ističe: „Pošto sociologija nauke ne isključuje razvoj filozofskih i naučnih specijalnosti što proučavaju nauku, već se treba razvijati na njihovom povezivanju, čini se da je opravdano gledište da je ona najsadržajniji naučni okvir proučavanja nauke; doduše, ne kao ostvarenje već kao razvojni cilj i ideal“ (Milić 1995: 8). U Milićevim odredbama sociologije saznanja i sociologije nauke, sadržane su bitne komponente za njihovo strukturalno raščlanjivanje i analizu, ali ostaje otvoreno suštinsko pitanje: šta ih povezuje i čini njihovo logosno jedinstvo, a to znači granicu objektivnosti, koja se nalazi u generičkoj suštini kao vrhovnoj svrhovitosti čovjeka i njegove zajednice. To je jedini objektivni osnov sociološkog saznanja, otvoren kao što je otvorena generičnost, koji ne dozvoljava dogmatizam generičnosti ni redukovanje naučnog saznanja na ideologiju. Ovaj ključni osnov sociološkog saznanja nedostaje i u drugim shvatanjima predmeta sociologije saznanja, bez obzira na to da li su internalistička ili eksternalistička (Kun, 1974, Poper, 1993. i dr.) U njima se nabrajaju razni sadržaji: racionalni, iracionalni, ljudska priroda, društvene okolnosti, povećanje naučnog znanja, negiranje određenih saznanja i dr., bez ključnog faktora njihovog jedinstva kao sazajnog okvira sociološke nauke. Poper je dao detaljnu *analizu* racionalizma i iracionalizma sa stanovišta njihovih strukturalnih složenosti, ali nije izveo njihovu zajedničku uslovljenost generičkom suštinom kao *principijelnim* momentom sazajnog okvira u kojem ih možemo sociološki *tumačiti* kao ljudske fenomene, jer racionalnosti i iracionalnosti ima i kod drugih živih bića, a ne samo kod čovjeka (Popper, 1993, Vukićević, 2005). Na osnovu njih se može raščlaniti višestrukost sastavnih elemenata sociologije saznanja, ali bez ključnog faktora njihovog logosnog jedinstva, ne možemo ostvarivati sociološko tumačenje razvoja sociologije saznanja s obzirom na značaj, značenje i smisao koji ona ima za čovjeka, njegovu zajednicu i za njen vlastiti razvoj. „Radi se o čoveku kao elementu sveta i subjekta pogleda na svet, zatim o svetu, njegovoj supstancijalnoj određenosti i opštoj zakonitosti, kao i o čovjekovim odnosima sa svetom – o čovjekovom saznavanju sveta i praktičnom potvrđivanju u svetu“ (Leković, 1984: 21). Ključni element logosa jedinstva svih bitnih komponenti sociologije saznanja jeste generička suština čovjeka i njegove zajednice, koja je, naravno, nezamisliva bez konteksta Kosmičkog logosa. Odnos sociologije saznanja i generičke suštine sadrži istovremeni razvoj generičke suštine i razvoj sociologije saznanja. Astrofizičari tvrde da, svi modeli Svemira, koji se smatraju fizički

realističnim, posjeduju apsolutnu nultu tačku vremena svog postojanja i razvoja, što nas upućuje na logičan zaključak da i Društvena vasiona, kao poseban model Svemira, postoji i razvija se na principima *apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena*.

2. Društvena vasiona i njen logos

Strukturu društva, sa stanovišta položaja čovjeka i njegove zajednice u načinu zadovoljavanja ljudskih potreba, možemo analizirati kao *poseban objektivitet Kosmosa*, ali cjelovitost nastajanja i postojanja društva, možemo tumačiti samo, kao *isječak kosmičkog logosa*. „Odredba smisla čovjekovog postojanja nije samo završna, nego i najviša odredba čovjeka sa stanovišta koncepcije sveta. U tom smislu ona je probni kamen pogleda na svet i svake koncepcije sveta. Za nju treba reći: Hic Rhodos, hic salta“ (Leković, 1984: 33). Analiza ostaje na prikazu i razlaganju sastavnih elemenata društva u njihovoj *jednoznačnosti – društvenoj istovrsnosti* i zbog toga se one međusobno „trpe“ – privlače, i u slučaju kad su protivrečne (Vukićević 2019). Zevs kao Vrhovni bog kritikuje Areja: „Nemoj kraj mene sedeć’, prevrtljivče, jecati ovde, ... ali ga toleriše samo zato što mu je sin“ (Žižović, 2018: 171/2). Tumačenje je usmjereno na pronalaženje dubinskog smisla, značaja i značenja postojanja i razvoja čovjeka i njegove zajednice u kontekstu *kosmičkog logosa*. Suštinski problem savremenog čovjeka i društva je upravo u otuđenosti savremene *civilizacije i kulture* od bitnih sadržaja generičke suštine, od logosa postojanja čovjeka i njegove zajednice. „Kako, međutim, razumeti to da boginja Arena – zaštitnica utvrđenih gradova i razvijene gradske kulture i civilizacije, čijem ustanovljavanju i sama bitno doprinosi – aktivno učestvuje u uništenju jednog utvrđenog grada i visoko razvijene kulture kakva je bila trojanska? Troja je, dakle, bila pod zaštitom Arene, pa je i mogla biti razorena jedino u slučaju da se protiv grada okrene sama ta boginja“ (Žižović, 2018: 232). Sociološkim tumačenjem otkrivamo društvenu situaciju koju karakteriše „*besporedak*“ – skup asimetričnih komponenti, na jednoj strani civilizacijska ostvarenja kao izraz ljudskih potreba, na drugoj kultura kao način upotrebe civilizacijskih ostvarenja usmjeren na ostvarivanje monopolskih interesa birokratizovanih grupacija društva. Mislim da je u pitanju raskol civilizacije (stvorenog) i kulture (načina upotrebe stvorenog), suprotno principima generičke suštine čovjeka i njegove zajednice. Razvoj civilizacije je istinska promjena – novost, a kultura način na koji se prihvata promjena. „Pećinski čovjek i neandertalac još uvijek su pozvani da nas podsjećaju, gdje bi bili bez **religije, vlade i truda** (podvukao SV)“ (John Zerzan, 2017).

Civilizacijski produkt tehničko-tehnološkog razvoja savremenog društva nadrasta mogućnosti ljudski kultivisanog upravljanja sa njim. Logika ljudskih potreba iziskuje simetriju civilizacijskog stvaralaštva i kulture njegove upotrebe sa ljudskom mjerom. „Ukradi tu njenu najveću svetinju, otvarajući time put

uništenja grada“ (Žižović, 2018: 233). U pitanju je raskol duhovnog – kulturnog odnosa prema gradu i gradu kao civilizacijskog ostvarenja. Neminovan proizvod takve situacije je otuđeni pojedinac i otuđeno društvo. Sociološko saznanje ima upotrebnu vrijednost u cilju otkrivanja temelja društvenog sistema kao pretpostavke generičkog načina prevladavanja protivrečnog odnosa civilizacije i kulture. Sociološka nauka je u tumačenju društva i „u društvu“ i „iznad“ društva. Sociologija traga za saznanjem o društvu, ali ne konačnim saznanjem, jer generičku suštinu, na kojoj počiva društvo, nije moguće saznati u cjelini, s obzirom na njenu dinamiku u kontekstu apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena. Zato, sociologija vječito traga za nesaznatim slojevima generičnosti, naravno, koristeći prethodna saznanja.

Ljudi imaju prirodni, autentični odnos, jedino, sa svojom generičkom suštinom. U njoj je čovjek nastajao u skladu sa principima generičnosti, u njoj jedino može opstati i postojati. To je proces u kojem je jedini predak i potomak čovjeka, čovjek sam, naravno u kontekstu prirode i njenog Kosmičkog logosa. Kosmički logos determiniše i prirodu kao generičku supstancu, kao kultivisanu logosnu kategoriju i prema tome, logosnu činjenicu odnosa čovjeka, i prema sebi i prema prirodi, kao i odnosa njegove zajednice prema prirodi. Priroda nije stvar koju upotrebljava čovjek i njegova zajednica, već njihova *logosna determinanta*, bez koje nema cjelovitosti čovjeka i njegove zajednice. Prema rijeci, biljci, životinjskom svijetu, treba se odnositi sa poštovanjem njihovog logosa, isto tako kao što se prema ljudima treba odnositi sa poštovanjem njihovog logosa. Sve prirodne fenomene prati formiranje posebnih arhetipova koji imaju značaj, značenje i smisao i bitno utiču na čovjeka i njegovu zajednicu. Nije ih moguće tumačiti van konteksta Kosmičkog logosa i logosa društvene vasiona kao posebnog modela svemira, determinisanog apsolutnom nultom tačkom čovjekovog – društvenog vremena.

Sociološka nauka, svojim teorijskim i empirijskim saznanjima, i sociološkom imaginacijom, treba da doprinosi izgradnji modela društva, u njegovoj konstitutivnoj i regulatornoj formi, koji prati ovaj proces, njegove *simetričnosti i asimetričnosti*. Apsurd savremenog društva je u tome što razvija model liberalnog kapitalizma koji totalno zanemaruje odnos čovjeka i njegove generičke suštine, što ima za posledicu samoodržanje liberalizma kao preovlađajućeg društvenog modela-sistema, bez obzira na to, što čovječanstvo vodi u sigurnu propast. Zaista, *apsurdna situacija*: sistem održiv, čovječanstvo neodrživo. Treba shvatiti da je čovjekova duhovnost, sva sadržana u njegovoj generičnosti, važnija od profita. Čovjek, redukovan na profit i interes, silazi u dubine ADA, nalazi se u „duhovnom zatvoru“ (Hiršman, 1999). Takvo društvo, u koje je jedino racionalno, ono što je interesno, Borislav Pečić, označava kao „zajednicu robova“.

Društvena vasiona, kao i svi modeli svemira koji se smatraju realističnim, kako smatraju astrofizičari, posjeduju specifičnu *apsolutnu nultu tačku vremena*.

Na osnovu specifičnosti svoje apsolutne nulte tačke svaki model svemira nastaje i postoji. Istinsku ljudsku potrebu postojanja i razvoja društvene vasionne moguće je cjelovito zadovoljavati u vremenitosti *apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena* (Vukićević, 2019a). U vremenitosti apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena čovjek ima mogućnosti da bude uvijek nov, za sebe i za druge. U toj mogućnosti, čovjek i njegova zajednica, su uvijek na čekanju novog (Safranski, 2017). Čekanje novog nose u sebi svi tipovi vremena, pri čemu i svako ponavljanje nosi novosti. Apsolutna nulta tačka društvene vasionne čovjekovog – društvenog vremena, nikad ne može biti stara, ona neprestano ujedinjuje prošlost, sadašnjost i budućnost (Hajdeger, 1985). Zastario može biti samo proces kultivacije ljudske prirode u odnosu na ostvarivanje generičnosti kao univerzalnosti ljudskog roda, u određenoj društvenoj zajednici. U tom kontekstu je cjelovitost sociološkog *saznajnog okvira*, teorijsko-empirijski i imaginativni, u susretu egzistencijalnog i esencijalnog bića čovjeka i njegove zajednice, i njihove determiniranosti kosmičkim logosom. U pitanju je cjelina društvene vasionne u kojoj imaju, egzistencijalnu i esencijalnu, autonomiju i pojedinac i zajednica, pri čemu nikad ne dolazi do totalnog identiteta pojedinca sa zajednicom, niti zajednice sa bilo kojim pojedincem ili sa narodom kao ukupnim zbirom pojedinaca. Generička suština se u ovim odnosima ispoljava kao unutrašnja veza „živog života“ (Vukićević 2011, 2013).

3. Generička suština – „Vrhovni Bod društva”

U neposrednom spoju sa ljudskom prirodom i prirodom ljudske zajednice, generičnost se diferencira u pojedine oblike duhovnosti – „društvene bogove“. „Društveni bogovi“ kao sadržaji generičke suštine čovjeka i njegove zajednice su kardinalne sociološke činjenice, prvo, kao istovrsni konstituenti društvenog sistema svake društvene zajednice, drugo, kao konstituenti društvenog bića pojedinaca kao pripadnika određenoj zajednici. „Društveni bogovi“ sadrže određeni arhetip pojedinih fenomena ljudske prirode i prirode ljudske zajednice. „Društveni bogovi“ su ljudsko djelo proizvedeno pod uticajem prirodnih sila i energije Kosmičkog logosa, a njihova osnovna determinanta je apsolutna nulta tačka čovjekovog – društvenog vremena. Apsolutna nulta tačka čovjekovog – društvenog vremena im daje nadmoć nad pojedincem i kolektivom i konstituše *zajednicu* kao poseban logosni objektivitet. Njihova zajednička osnova uslovljava i nužnu povezanost na principima apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, ali na principima autonomije njihovih uloga u zajednici, pri čemu generička suština dobija ulogu „Vrhovnog Boga društva“. Ali, ni jedan posebni „društveni bog“, čak ni generička suština kao „Vrhovni Bog društva“ nema poziciju Apsoluta u nastajanju i postojanju čovjeka i njegove zajednice. Generičnost kao apsolutna nulta tačka čovjekovog vremena je apsolutna zbog toga

što je *najveća čovjekova vrijednost* (svjetski odnos čovjeka), (Hans Blumenberg, 2006), a ne zbog toga što ima karakter *Apsoluta*.

U pitanju je *kružni tok*, generičko-univerzalnog ljudskog i povijesno-istorijskog u razvoju čovjeka (simetrija muških i ženskih principa, kreativnosti, morala i drugih principa) i njegove zajednice. Generička suština je „Vrhovni Bog društva“, ali bog koji se ovaploćuje u višeznačnim fenomenima ljudske prirode i prirode ljudske zajednice. Religija („religijski bog“) je samo jedan bog potreban čovjeku i njegovoj zajednici, ali ne jedini bog.

Usavršavanje generičke suštine kao „Vrhovnog Boga“ na principima vremenitosti apsolutne nulte tačke čovjekovog vremena je neprestani proces koji nema kraja, jer apsolutna nulta tačka čovjekovog – društvenog vremena nema karakter Apsoluta (Vukićević, 2019). Generička suština neprestano prati ljudsku prirodu i prirodu ljudske zajednice. Generička suština se konstituiše prateći cjelinu ljudske prirode, njeno dobro i zlo, i ima tendenciju neprestanog prevladavanja postojećeg „dobra i zla“ i imaginarni strah od posledica postojećeg „dobra i zla“. Jedni se brinu kako održati postojeće „dobro“ u determinizmu vremenitosti apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, drugi, kako savladati postojeće „zlo“. Ni jedni ni drugi, nijesu mirni, nijesu bez straha. Logos generičke suštine i energija apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, uslovljavaju jedinstvo svih komponenti ljudske prirode: slobode, kreativnosti, interesa, sile, svojine, vlasništva, morala, i dr., tako da puno saznanje jedne komponente ljudske prirode, možemo ostvarivati u kontekstu logosa generičke suštine. Jedno se saznaje pomoću drugog. Interes možemo generički saznati tek pomoću drugih komponenti generičnosti. Inače, interes sam za sebe, gubi karakter generičnosti, tj. u neprestanoj je suprotnosti generičnosti. Ova suprotnost se ispoljava u konstataciji: „Zbog čega nužno pretpostavljamo da je jaz između čoveka i sveta upadljiviji i važniji nego jaz između svake druge vrste bića“ (Tuhaček 2020: 5). Društveni sistem zasnovan na monopolu interesa (liberalizam), monopolski održava sam sebe, ali nužno vodi u propast čovječanstva. Denin postavlja pitanje: Zašto liberalizam propada? (Denin, 2019). Ja mislim da je mnogo važnije pitanje: Zašto liberalizam ne propada? (Vukićević, 2011). Odgovor: Liberalizam ne razvije energije sopstvene propasti, već energije propasti čovječanstva. Liberalizam razvija energije samoodržavanja, a guši energije generičke suštine čovjeka i njegove zajednice, redukuje pojedinca na interesnog subjekta, a guši pojedinca kao cjelovitu ličnost; otuđuje pojedinca od drugih pojedinaca i zajednice; zajednicu razbija na autarhičnog pojedinca, državu i tržište; razvija prisilnu ekonomiju koja ima jedini cilj profit; fundamentalnu ljudsku potrebu kultivisanja cjeline ljudske prirode redukuje na monopol interesa; vlasnici liberalne „slobode“ (bankari, političari, oligarsi, generali, špekulanti, medijski tajkuni, partijski moćnici, mafijaški bosovi) su u monopolu moći, „rukovode“ se „sistematizacijom konfuzije“ koju su sami izazvali i neprestano

izazivaju. *U stvari, liberalni sistem izaziva konfuziju kao energiju vlastitog samoodržavanja, a guši progresivnu energiju generičke suštine čovjeka i njegove zajednice.*

Ovi i drugi konstitucionni i regulatorni elementi liberalnog sistema, neprestano guše energije generičke suštine čovjeka i njegove zajednice, zasnovane na principima apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena. Liberalna ideološka deviza da su interesi jedini izvor ljudske kreativnosti, u stvari razvija eksplozivnu staranu ljudske prirode, i neminovno uništava njenu kreativnost kao principijelni osnov opstanka čovjeka i njegove zajednice. Time se liberalizam samoodržava, ali čovječanstvo vodi u sigurnu propast.

Zbog toga, generička suština čovjeka i njegove zajednice ima *božanski karakter, karakter „Vrhovnog Boga društva“, bez koga nema održanja čovjeka i njegove zajednice, odnosno ljudskog roda.* „I pored sve većih nedaća i tegoba svih vrsta, stabilnost božanskog poretka postaje garant kakve-takve stabilnosti ljudskog života, a pre svega čovečanstva“. Doduše, mora se primetiti da, što su bogovi „savršeniji“, što im je poredak uređeniji, stabilniji i čvršći, to se, bezmalo *kompenzatorno, sve više gubi „sjaj“ i „božanstvenost“ ljudskog života*“ (Žižović, 2018: 31). Sociološka imaginacija upućuje na zaključak:

Čovječanstvo se može održati samo na uvažavanju generičnosti čovjeka i njegove zajednice kao svog „Vrhovnog Boga društva“ koji prati cjelinu ljudske prirode, život i smrt ljudi kao „potrošnju“ života. Prema tome, i život i smrt pripadaju generičkoj suštini čovjeka i njegove zajednice.

Konkretne ljudske zajednice – društva, treba da usmjeravaju svoje djelovanje na onemogućavanje bilo kojih društvenih aktera (elite, institucija, građana) u cilju uspostavljanja društvenog poretka koji ima za posledicu, otuđenost-birokratizaciju generičke suštine od ljudskog života.

Generički karakter društvenog poretka pretpostavlja uspostavljanje simetrije koja neprestano samoprevladava unutrašnju asimetričnost ljudske prirode i dostignuti nivo generičke suštine čovjeka i njegove zajednice. Ne može se uspostaviti društveni poredak – društveni sistem, totalno usaglašen sa generičkom suštinom, već samo poredak koji će biti svestrana osnova za razvoj generičke suštine čovjeka i njegove zajednice.

Kvalitet života je u upravnoj srazmjeri sa nivoom razvoja generičnosti određenih zajednica, pri čemu neprestano vlada povezanost generičke nužnosti i generičke slobode, tj. generička sloboda se mjeri ostvarenošću generičke nužnosti. U toj mjeri ljudi žive, zadovoljni ukoliko generička nužnost proizvodi generičku slobodu. To je temelj ljudske zajednice.

Veza ljudi i njihove generičke suštine, pretpostavlja i nužnost i slobodu, što znači da se generičnost u pojedincu ne ispoljava kao spolja nametnuta prinuda, već kao unutrašnje, doživljeno i proživljeno samoostvarivanje pomoću arhetipskog upoznavanje samog sebe.

Sociološko tumačenje generičke suštine identifikuje je kao *objektivnu društvenu činjenicu* koja ima svoje značenje, značaj i smisao, kako za svakog pojedinca, tako i za konkretne zajednice u cjelini, posebno za čovječanstvo. U svakom slučaju, pojedinačnom, kolektivnom, čovječanskom, vezana je za opšte dobro.

Generička suština kao „Vrhovni Bog“, nema karakter Apsoluta jer su u osnovi njenog nastajanja onto-antropološke pretpostavke čovjeka i njegove zajednice koje imaju svoju univerzalnost u energiji apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, ali i svoju diferenciranost i višeznačnost, takođe zasnovanu na ljudskoj prirodi. Čovjek samo posjeduje onto-antropološke i gnoseološke pretpostavke za sticanje generičnosti kao ostvarivanje ljudske prirode. Prema tome, generičnost nije data osobina, već iskustvom i znanjima, stečena kultivisanost ljudske prirode. Ljudska priroda ima svoju svijetlu-osviješćenu stranu, ali, jungovski rečeno, i „Sjenku“ – tamnu neosviješćenu stranu. Bez osvetljavanja „Sjenke“ – tamne strane ličnosti pojedinca i kolektiva, koja je ipak, ljudska strana, ne može se afirmisati ni svijetla strana sadržana u onto-antropološkim i gnoseološkim pretpostavkama čovjeka i njegove zajednice. Sociološki je značajno identifikovati karakter diferencijacije individualne „Sjenke“ koja vlada pojedincima s obzirom na njihove socio-demografske karakteristike, i odnos kolektivne „Sjenke“ i generičke suštine kao „Vrhovnog boda društva“. „Sjenka“ nije nastala i ne djeluje van pojedinca i kolektiva, već upravo u procesu njihovog nastajanja, a to znači da ima duboki značaj, značenje i smisao za svakog pojedinca i svaku zajednicu. „Sjenka“ je refleksija ukupnog vremena određene zajednice i neprestano se nalazi u interferenciji sa karakterom tog vremena kao izrazom generičnosti čovjeka i njegove zajednice. Znači, neminovan kontekst nastajanja „Sjenke“ i njenog djelovanja jeste apsolutna nulta tačka čovjekovog – društvenog vremena i *saznajni okvir* njenog sociološkog analiziranja i tumačenja.

Sociološko analiziranje i tumačenje „Sjenke“ ima visoku upotrebnu vrijednost u stvaranju projekcije, tj., društvenog sistema u konstitutivnoj i regulatornoj ravni određene društvene zajednice, sa stanovišta njenog pozitivnog ili negativnog reflektovanja (pozitivna ili negativna refleksija nacije: nacionalna sloboda ili nacionalni fašizam) (Vukićević 2019b).

Saznajni proces pretpostavlja posebne nivoe:

- generički nivo – čovjek je osviješćen od svoje generičnosti, da je čovjek i da živi u zajednici (generičnost nosi svaki čovjek u sebi: „Trojanac i Grk će zajedno zaplakati. Svaki će oplakivati sopstveni bol i gubitak (otac ubijenog sina i njegov ubica SV) plačući, zapravo, zbog ljudske patnje i ljudske sudbine“ (Žižović, 2018: 203);

- čovjek djeluje kao društveno biće (jedinstvo svijetle i tamne strane) proizvedeno životom u svojoj zajednici (generičnost se ostvaruje u konkretnoj zajednici u kojoj čovjek živi: „*Na novom stupnju spoznaje svijeta*“ (generičnosti

SV) naprasiti i opori (životinjski SV.) otvaraju se razumijevanju *tuđe* patnje. Posmatrajući Prijama, Ahilej shvata da je uništavajući druge uništavao sebe, da je *u sebi ubio ljudskost*, da je sam sebi bio najveći neprijatelj“ (Žižović, 2018: 204).

- generička suština kao logosna energija, koja na principima apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, povezuje *logosnu valentnost* onto-antropoloških i gnoseoloških pretpostavki čovjeka i njegove zajednice u cjelovitost ljudskog roda.

- generička suština je logosna energija koja nas čini ljudima, hrani – zadovoljava našu fundamentalnu ljudsku potrebu da živimo u zajednici, ona ne isključuje suprotnosti i neprijateljstva među ljudima, ali otvara sasvim dovoljne *moćnosti* njihovog prevladavanja na ljudski način. Ova mogućnost se sociološki diferencira na odnose: pojedinac – generičnost; pojedinac – drugi pojedinci – zajednica; generičnost pojedinaca i zajednice – generičnost uopšte.

Ovdje dolazimo na vječito pitanje: od čega i od koga su otuđeni pojedinac i društvo?

Potragu za odgovorom moramo razložiti tri osnovna nivoa:

- odnos pojedinac – pojedinac;
- odnos pojedinac – zajednica,
- odnos zajednica i generičnost kao ljudska svojevrsnost nastajanja i postojanja čovjeka i njegove zajednice.

Svaki nivo zahtijeva doslednu primjenu hegelovskog teorijsko-metodološkog pristupa: konkretno-univerzalno. Sva tri nivoa se moraju tumačiti sa stanovišta kultivisanosti prirode pojedinca i prirode njegove zajednice u smjeru ostvarivanja generičke suštine. Radi se o neprestanom susretanju čovjeka i njegove zajednice sa generičkom suštinom, koja je *izazvana i izazivač* čovjekovog nastajanja i postojanja. U ljudskoj prirodi je potencijalna energija generičnosti koja se neprestano ujedinjuje na principima apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena. *Ljudska priroda* je stalna pretpostavka generičnosti čovjeka i njegove zajednice, a *generička suština* stalni proizvod ljudske prirode, te tako neprestano ostvarivanje jedinstva konkretno-univerzalno. Čovjek i njegova zajednica nikako ne mogu izbrisati činjenicu da su oni proizvod prirode i kao takvi *svojina prirode*. Ovdje je početak i kraj čovjeka i njegove zajednice zasnovan na bazi njihovih onto-antropoloških i gnoseoloških pretpostavki i energije apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena. „U pitanju su duševni i duhovni napredak – *izvršnost* koju sin nosi u sebi, od rođenja, kao klicu i potencijal koji treba da razvije i tako prevaziđe ono što mu je prethodilo, pa i sopstvenog oca“ (Žižović, 2018: 62). U osnovi je *energija* apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, sadržana u pretpostavkama ljudske prirode. Ova energija je uzrok duševnog i duhovnog razvoja čovjeka i njegove zajednice. Čovjekov *predak je tako, čovjek sam, i niko drugi*. Zato je čovjekov predak, Homerov čovjek VIII vijeka p.n.e,

ili čovjek XII vijeka p.n.e. o kojem Homer piše, ili čovjek bilo kojeg vijeka prije nas, ali i onaj posle nas, *generički postuliran*. U tom smislu veoma je inspirativno pitanje: „Šta Homer danas, nakon toliko hiljada godina može da nam kaže o svetu, ljudskoj prirodi, ljudskom iskustvu, i o nama samima; šta je to što nam on može reći, ne o onome što je istorijski uslovljeno i uglavnom spoljašnje, trenutno i prolazno, već o onome što je večno, univerzalno i, u različitim ispoljavanjima i oblicima, uvek prisutno i aktuelno“ (Žižović, 2018: 21). Za odgovorom na ova pitanja možemo tragati jedino na principima vremenitosti apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, na osnovu kojih je nastala i postoji društvena vasiona kao poseban „isječak“ Kosmosa (Vukićević, 2019a). Čovjek je na tim principima apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena došao do svijesti o svom nastajanju i postojanju, imajući u vidu i racionalno i iracionalno, saznato i nesaznato, svjesno i nesvjesno, kao ključne momente ljudske prirode i ljudskog života. Ljudi stvaraju generičnost kao kultivisani rezultat ljudske prirode na bazi *onto-antropoloških pretpostavki i energije apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena*. Energija vremenitosti apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena predstavlja životnu energiju, koja razvija neprestane, evolutivne i revolucionarne, promjene usmjerene ka ostvarivanju generičke suštine kao univerzalne dimenzije ljudskog roda.

4. Zajednica – poseban sloj generičke suštine

Logos zajednice sadrži opšte dobro u kojem su i interesi opšte dobro prirode, pojedinaca, kolektiva i zajednice. Interesi bez konteksta opšteg dobra, u konačnom postaju besmisleni, gube karakter *principa* ljudskog postojanja čovjeka i njegove zajednice. Generičku suštinu i njene izvore, nemoguće je konačno saznati, jer oni sami nijesu konačni. Oni uvijek sadrže novost. Ostaje nam samo da pratimo tu *novost* – „*društvenu težu*“, u kojoj smo istovremeno *izazvani i izazivači*. Zbog toga je sociološki značajno identifikovati koliko određeni društveni poredak predstavlja pretpostavku da se ispoljavamo kao izazvani i kao izazivači, tj. koliko je društveni poredak ustanovljen na principima „aktivnog društva“. To znači da društveni sistem treba da aktivira *principe* prirode, ljudske prirode i prirode ljudske zajednice i generičnosti.

Glavnu ulogu na tom putu ima karakter društvenog poretka-sistema, kao pretpostavka ostvarivanja generičke suštine. Identifikovanje karaktera društvenog sistema kao pretpostavke odnosa generičke suštine i ljudi, sa stanovišta neprestanog međusobnog uticaja u stvaranju i samoostvarivanju jeste par excellence zadatak sociološke nauke. Konkretno: kakva simetrija vlada u održavanju ovog odnosa, uz identifikovanje i asimetrijskih momenta kao izraza protivrečnosti konkretno-univerzalnog ispoljavanja ljudske prirode i prirode ljudske zajednice.

Od vremena Homerovih epova, a i prije, do savremenosti, postavlja se pitanje šta je u temelju čovjeka i njegove zajednice? To je vječito pitanje generičke suštine čovjeka i njegove zajednice, koje se, u kontekstu apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, neprestano postavljaju na nov način: za pojedinca, za zajednicu. Logos generičnosti i njegova energija su osnova ostvarivanja ideje vladavine kao kosmički prirodnog prava da zajednica vlada sama sobom, tj. da samoostvaruje generičku suštinu (Hefe, 2016, Vukićević, 2019). U toj situaciji *zajednica* je, dirkemovski rečeno, društvena činjenica nadindividualnog karaktera koja obavezuje-prinuduje sve aktere (posebno najznačajnije: elitu, institucije, građane). Svaka zajednica je konkretizacija generičnosti u datim istorijskim okolnostima. Njena generičnost je neosvojiva i neprisvojiva za bilo kojeg posebnog subjekta. *Zajednica* „*odjeljuje*“ *vlast svim subjektima, ali ni jedan subjekat nema pravo da je prisvoji za sebe*. Demokratija kao ostvarivanje ideje vladavine pretpostavlja adekvatno učešće svih subjekata (posebno elite, institucija i građana) prema svojoj ulozi u konstituisanju zajednice i njenom razvoju. U tom smislu, demokratija ne može biti redukovanje vlasti na bilo kojeg aktera, a to znači da demokratija ne može biti vladavina samo naroda, elite, institucija. Antidemokratija je birokratizacija vlasti (politička birokratija, državna birokratija, crkvena birokratija), koja generičku suštinu i njenu energiju privatizuje i njome u otuđenom stanju od drugih subjekata, vlada, umjesto da ona njome vlada. „Obuzetost koja čovjeka pretvara u heroja ili, što je ovde slučaj, u *bogu slično biće*, vodi u ono što Jung naziva „hroničnim heroizmom“, koji se uvek završava katastrofalno. To stanje je veoma opasno jer donosi brojne nevolje, kako onome u kome se taj arhetip konsternirao tako i njegovoj bližoj, a u ovom slučaju i znatno široj okolini; i sopstvenom narodu i svima onima koji se u datom trenutku percipiraju kao neprijatelji“ (Žižović, 2018:165). Aktuelni narod je, takođe, samo jedan elemenat zajednice u kojoj narod pronalazi svoj logos, smisao postojanja. Demokratija je oblik vladavine koji sve subjekte društva usmjerava na konstituisanje zajednice na principima apsolutne tačke čovjekovog – društvenog vremena. Prema tome, demokratija je proces ostvarivanja generičke suštine čovjeka i njegove zajednice u datim istorijskim okolnostima. Demokratski proces ostvarivanja ideje vladavine prati sve protivrečnosti ljudske prirode i prirode ljudske zajednice, simetrijske i asimetrijske (nejednakosti, različite potrebe i interese, sposobnosti, znanja, različito djelovanje svjesnog, nesvjesnog itd.) s tim što se njihovo prevladavanje odvija na principima generičnosti i njene apsolutne tače čovjekovog – društvenog vremena. Demokratski orijentisan društveni sistem mora imati u vidu ljudske granice sa ciljem njihovog otvaranja prema univerzalnim principima generičnosti, a to znači cjelinu čovjeka i njegove zajednice. Na kraju, možemo reći da je demokratija proces osvješćenja generičke suštine čovjeka i njegove zajednice. Demokratija, znači, prati energiju generičke suštine koja je uvijek u spoju sa ljudskom prirodom i kao takva ima kreativnu-

stvaralačku, ali i agresivnu-destruktivnu komponentu. Simetrija ove dvije energije, kreativne i agresivne, predstavlja *finale* pojedinih faza ostvarivanja generičnosti određenih društava.

5. Društveni sistem i generičnost

„Živi život“ se ispoljava kao jedinstvo univerzalnog i konkretnog. Sociološki posmatrano, ovdje imamo dvije društvene – sociološke činjenice, čiji značaj, značenje i smisao treba egzaktno identifikovati sa stanovišta njihove uloge i uticaja na ponašanje određenih društvenih zajednica i njihovih članova, na univerzalnom, sistemskom i egzistencijalnom nivou (Lazić, 2011). Društveni sistem u svom konstitutivnom i regulatornom sadržaju ima ključnu ulogu na karakter „živog života“ jedne zajednice. Zbog toga predstavlja ključnu kategoriju u sociološkoj analizi i tumačenju „živog života“ jedne zajednice. Analizom identifikujemo ključne elemente društvenog sistema, a tumačenjem otkrivamo njihov značaj, značenje i smisao za određenu društvenu zajednicu i njene članove. Bitno je pri tom, identifikovati koliko su ljudske potrebe, kao osnova ljudske prirode, sadržane u konstitutivnom i regulatornom sadržaju društvenog sistema i odnose u kojima se one nalaze u sistemu, jer ni jedan elemenat ljudske prirode ne smije imati monopolsku poziciju, odnosno svaki elemenat ljudske prirode mora imati svoje mjesto, ulogu i odgovornost za cjelinu zajednice. Društveni sistem može zanemariti neki elemenat ljudske prirode, ali ga ne može isključiti. Ukoliko se neki elemenat zanemari, on svakako djeluje, ali u tom slučaju izolovano generički nesmisleno i destruktivno. Svaki elemenat ljudske prirode ima posebnu ulogu i uticaj u izgradnji simetrije u njenoj cjelini. Ukoliko se zanemari, njegovo djelovanje nužno dobija karakter asimetrije. To znači da njihovo funkcionisanje mora biti zasnovano na principima apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, što podrazumijeva i kontekst Kosmičkog logosa. Time se obezbeđuje kultivisana-prirodna veza čovjeka sa svojom prirodom, prirodom i njegov pogled na svijet kao kosmičkog bića (čovjek je u Kosmosu, a ne Kosmos u čovjeku).

Jako je stara, istovremeno i nova, teza da je rat, odnosno neprijateljstvo, vječiti pratilac ljudskog postojanja. Ako je to tačno, onda slijedi nesporan zaključak da se smisao ljudskog postojanja nalazi u potrebi vječitog mira i prijateljstva. Prema tome, čovjek i njegova zajednica se nalaze u neprestanom procesu proizvodnje načina društvenog života koji karakteriše odnos simetrije rata i mira – neprijateljstva i prijateljstva. To je simetrija koja proističe iz ljudske prirode čovjeka i njegove zajednice, koja neizbježno sadrži i elemente asimetrije. Karakter odnosa simetrije i asimetrije bitno determiniše vrijeme trajanja simetrije kao mirnog usaglašavanja protivurječnosti ljudskog postojanja, ili vrijeme jakog djelovanja asimetrije (besporedak) u načinu proizvodnje društvenog života što prouzrokuje nastupanje rata. Naznačene protivurječnosti se ne mogu ukinuti.

Vječiti zadatak jeste, izgradnja načina zadovoljavanja ljudskih potreba u smjeru ostvarivanja generičke suštine čovjeka i njegove zajednice. Ako se u načinu proizvodnje društvenog života napuštaju principi generičnosti nužno nastupa primarnost nagona, gole sile, nasilja i na kraju, rat.

U tom smislu sociološka nauka, teorijskim i empirijskim saznanjima i naročito sociološkom imaginacijom, otkriva bitne faktore koji u određenoj društvenoj zajednici, djelovanjem pojedinaca, institucija i društvenog sistema u cjelini, predstavljaju, na jednoj strani, osnovu za ostvarivanje i razvoj generičke suštine čovjeka i njegove zajednice, a koji, na drugoj strani, djeluju protiv ostvarivanja generičke suštine čovjeka i njegove zajednice. U interferenciji ove dvije vrste faktora, prelama se odnos *generičke nužnosti i generičke slobode*, koji može imati karakter mira, ali i karakter neprijateljstva do ratnih sukoba. Znači zadovoljavanje ljudskih potreba može biti uzrok mira, a može i rata. To je vječito stanje vremenitosti ljudske prirode, koje svakoj društvenoj zajednici i ljudskom rodu u cjelini nudi mogućnosti mira ili i rata. Izbor jeste slobodan, ali neprestano uslovljen susretom generičke nužnosti i generičke slobode. Ljudske potrebe su zajednički prijatelj čitavog ljudskog roda, a bilo kakva njihova parcijalizacija i monopolizacija jednih u odnosu na druge, predstavlja zajedničkog neprijatelja čitavog ljudskog roda. Ljudske potrebe u svom jedinstvu, u svojoj generičnosti, mogu ostati zajednički prijatelj, dok ih pacijalizacija i monoploizacija nužno pretvara u zajedničkog neprijatelja (interesi u svojoj generičnosti su zajednički prijatelj svih ljudi, a njihova parcijalizacija i monopolizacija neminovno izvor sukoba, neprijateljstava i ratova). Zbog toga, liberalizam monopolizacijom interesa u odnosu na druge sadržaje društvenog bića čovjeka i njegove zajednice, generičku slobodu redukuje na silu, neprijateljstvo, rat. Liberalizam, generički princip redukuje na princip interesa i time, destruktivno djelovanje čovjeka i njegove zajednice na vlastitu prirodu i prirodu uopšte. Interes dobija karakter Apsoluta i nastavlja da apsolutistički djeluje u odnosu na sve druge principe generičnosti i tako nastavlja i kad za njim prestane potreba u cilju zadovoljavanja interesa. Logika postojanja bogatih je isključivo, da budu sve bogatiji i moćniji, uz čak, zadovoljstvo što je većina drugih sve siromašnija i nemoćnija. Znači, interes postaje apsolutan u odnosu na sve druge potrebe. „Lovci“ na interese, postaju „ulovljeni“ interesima, dolaze u psiho-socijalno stanje kad nesvjesno podliježu moći interesa, nesposobni da se odupru i sopstvenoj otuđenosti, koju to proizvodi. Suprotnosti interesa, kao i druge suprotnosti, su neisključiv momenat ljudske prirode, ali su ljudske ako su kultivisane generičkom suštinom čovjeka i njegove zajednice, tj. ako se koriste kao mogućnost ispoljavanja generičnosti. Suprotnosti interesa, kao i druge suprotnosti ljudske prirode, kultivisane generičnošću, omogućavaju cjelinu i ljudske prirode i cjelinu generičnosti, determinisane principima apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena. Suprotnosti ovdje nijesu odnosi ogoljelih prirodnih sila, već sasvim

novi odnosi (nove društvene pojave u odnosu na biološku čovjekovu prirodu) zasnovani na *principima* apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena. Tako, na primjer, gnjev je izraz ljudske prirode, koja je istovremeno dobra i loša, što karakteriše i gnjev kao njen sastavni dio. Gnjev u ljudskoj prirodi ima kružni tok, kao i svaki drugi njen sadržaj, što ima jako društveno značenje, značaj i smisao za pojedince i kolektive. Gnjev se ne može isključiti iz ljudske prirode, niti objasniti kao izolovani faktor djelovanja čovjeka i njegove zajednice. Gnjev nije samo tamna strana ljudske prirode, te ga ne možemo ni objasniti samo kao negativnu stranu, kao zlo u ljudskoj prirodi. On jeste nužan dio ljudske prirode, ali kultivisan generičnošću dobija karakter „pravednosti“, principijelnosti i društvene smislenosti. Tumačenje se zasniva na univerzalnom principu odnosa generičke nužnosti i generičke slobode, po kojem se gnjev posmatra kao neizostavan i neisključiv sastavni element ljudske prirode, kao nužnost, ali se usmjerava na slobodan način prevladavanja u funkciji ostvarivanja generičnosti čovjeka i njegove zajednice. Sociološki posmatrano, gnjev je posebna društvena činjenica, koja, kao sve druge kultivisane činjenice ljudske prirode, treba imati u vidu prilikom projekcije društvenog sistema određene zajednice, sa ciljem da konstitucioni i regulatorni normativi znače pretpostavku kultivisanja gnjeva na principu odnosa generičke nužnosti i generičke slobode.

Zbog toga, sociološka nauka mora postaviti u temelj svog istraživanja *konstitucioni i regulatorni karakter društvenog sistema* na temelju cjeline ljudske prirode i prirode ljudske zajednice i njene vremenitosti na principima apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena. Na ovim principima nastaje generička suština čovjeka i njegove zajednice u cjelini i svim njenim istorijskim oblicima. Nastaje generička suština čovjeka i njegove zajednice kao „*skup društvenih bogova*“: povijesti, filozofije, nauke, kreativnosti, kulture, morala, pisma, umjetnosti, religije, „tehnika“, arhetipova, mitova i svih drugih vrijednosti koje znače razvoj generičnosti čovjeka i njegove zajednice u kontekstu logosa društvene vasiona i Kosmičkog logosa, u kojem se odvija centralni društveni proces nastanka i postojanja čovjeka i njegove zajednice. „Religijski bogovi“ su čovjeku, samo ovaploćenje njegove potrebe za generičnošću. „Čak ni bog koji je bio poznat po nesavladivoj snazi i opsjednutosti borbom nije mogao nagnati Hefesta da uradi nešto što ovaj nije želeo, dodajući da takav nasilni princip ne funkcioniše ni kod muškaraca hefestovskog arhetipa, čak ni kada su vrlo mladi“ (Džin Šinoda Bolen, *Bogovi u svakom muškarcu*, 2003: 249; prema Žižović, 2018: 110). Bogovi, pored sve svoje „božanske“ moći, su nemoćni u dva smisla:

1. nemoćni u međusobnim odnosima i odnosima sa ljudima;
2. nemoćni da vrše bilo kakav uticaj van konteksta Kosmičkog logosa i van konteksta životnog iskustva ljudske prirode.

Svaki od ovih „društvenih bogova“ ima svoj realitet i predstavlja značajnu sociološku činjenicu:

– kao sadržaj kolektivne svijesti i postignuti nivo generičnosti pojedinca i njegove zajednice;

– kao vid kultivisanosti pojedinca sa stanovišta strukturiranja njegovog društvenog bića (Arhetipova, Anime, Animusa i dr.), pri čemu se ne isključuje bilo koji elemenat čovjeka kao živog-biološkog bića, već postaje nova činjenica u značenju, značaju i smislu ljudskog postojanja.

Generičnost je ljudska potreba, a ne parcijalni interes bilo pojedinca, bilo kolektiva. Sociološki posmatrano, društveni sistem treba da bude realna pretpostavka za ostvarivanje naznačene cjeline čovjeka i njegove zajednice sadržane u ljudskim potrebama, koje u svojoj prirodi nose život, a ne smrt. U vremenitosti apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, smrt je samo prateća komponenta razvoja, tj. života. Sociologija u tom pogledu ima kardinalnu ulogu proizvodnje, ne samo objektivnog, nego i angažovanog naučnog saznanja.

Temeljna teorijsko-metodološka hipoteza sociološkog izučavanja društva jeste da društveni sistem u svom konstitucionom i regulatornom domenu može pratiti generičku suštinu čovjeka i njegove zajednice (predstavljati „život boga“), ako ima u vidu cjelinu ljudskih potreba, a to znači ne smije biti zasnovan na jednom elementu te cjeline. Svaki elemenat cjeline ljudske prirode i prirode ljudske zajednice, koji u društvenom sistemu (kao interesi u sistemu liberalizma) dobije izolovanu-monopolsku poziciju, van konteksta generičke suštine i principa apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, nužno proizvodi „eksplozivno društvo“. Cjelovitost podrazumijeva ostvarivanje ljudske prirode i prirode ljudske zajednice u cjelini – njihove svijetle i tamne strane, koje u kontekstu apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena, doživljava sublimiranost na nov način. Tako ljudska priroda ostaje u svojoj cjelini, ali uvijek na generički nov način. Prema tome, čovjek i njegova zajednica, ne mogu težiti savršenstvu koje pretpostavlja totalno ukidanje tamne strane ljudske prirode (Sjenke), uspostavljanjem samo svijetle strane, jer bi to značilo ukidanje ljudske prirode i prirode ljudske zajednice u njihovoj cjelini, a to znači njihov kraj. To je, uostalom, temeljna teorijsko-metodološka osnova sociološkog tumačenja odnosa generičke suštine, ljudske prirode i karaktera društvenog poretka-sistema. Naznačenu cjelovitost ljudske prirode i prirode ljudske zajednice treba da prati, odnosno da bude pretpostavka ostvarivanja, društveni sistem, čijoj projekciji treba da daje egzaktan osnov sociološka nauka sa ciljem istovremenog razvoja generičnosti i društvenog bića pojedinaca i njihovih zajednica. Karakter simetrije u odnosu generičnosti i razvoja društvenog bića pojedinaca i njihovih zajednica, presudno utiče na stabilnost i budućnost određene zajednice. „Osvešćivanje individualne i kolektivne Senke, kao i njihova što je moguće upućenija integracija u svesni deo ličnosti, jedini su način da čovek dođe do sopstvene celovitosti i potpunosti, odnosno do unutrašnje i spoljašnje ravnoteže i mira. To je zadatak

na kojem pojedinac mora raditi čitavog života, a čovečanstvo (grupe, nacije, rase) sve dok postoji život na Zemlji“ (Žižović, 2018: 181). Pojedinac to može ostvarivati jedino u zajednici, ali cjelinom svog društvenog bića. Zajednica nastaje istovremeno sa pojedincem, kao njegova prva svojina, i normativno se uređuje društvenim sistemom – konstitutivno i regulatorno. Znači, društveni sistem u svom konstitutivnom i regulatornom karakteru treba da bude pretpostavka uspostavljanja ravnoteže (simetrije) u odnosu pojedinca i zajednice. To se može odvijati jedino na principima generičke suštine u determinizmu apsolutne nulte tačke čovjekovog – društvenog vremena. Ovaj kontekst obezbeđuje simetriju u životu pojedinca i zajednice, kao mir, ali i asimetriju kao momenat suprotnosti razvoja pojedinca i zajednice. Znači, društveni sistem se treba graditi na bazi cjelovitosti pojedinca i zajednice, pri čemu ni jedan element te cjeline ne smije dobiti monopolnu poziciju. Deviza savremene – liberalističke politike, da u politici vladaju interesi, a ne prijateljstvo, emocije i osjećaji jeste u funkciji održavanja liberalizma, ali i neizbježan put u propast čovječanstva.

Objektivno i angažovano sociološko znanje otkriva uzroke i upućuje na načine usklađivanja ljudske prirode i društvenog sistema, u *saznajnom okviru logosa generičke suštine čovjeka o njegove zajednice*. U tom sazajnom okviru se otkriva nivo razvoja pojedinih društava, konačno, i ljudskog roda u cjelini.

Literatura

- Blumenberg, H. (2006), *Beschreibung des Menschen*, Frankfurt am Main: Shrkamp Verlag.
- Denin Dž. P. (2019), *Zašto liberalizam propada*, Beograd: IP „Albatros plus“.
- Hefe, O. (2016), *Da li je demokratija sposobna za budućnost – o modernoj politici*, (preveo sa njemačkog Miloš Todorović), Novi Sad: Akademska knjiga.
- Heideger, M. (1985), *Bitak i vrijeme*, Zagreb: Naprijed.
- Hiršman, A. (1999), *Strasti i interesi*, Beograd: Filip Višnjić.
- Kun, T. (1974), *Struktura naučnih revolucija*, Beograd: Nolit.
- Lazić, M. (2011), *Čekajući kapitalizam – nastanak novih klasnih odnosa u Srbiji*, Beograd: Službeni glasnik.
- Leković, D. (1984), *Pojam pogleda na svijet*, Titograd: CANU.
- Milić, V. (1995), *Sociologija nauke*, Novi Sad: Odsjek za filozofiju i sociologiju Filozofskog fakulteta.
- Milić, V. (1986), *Sociologija saznanja*, Sarajevo: Veselin Maleša.
- Poper, K. (1993), *Otvoreno društvo i njegovi neprijatelji*, Beograd: BIGZ.
- Safranski, R. (2017), *Zeit*, Frankfurt an Main: FISCHER Taschenbuch.
- Šinoda Boden, Dž. (2003), *Bogovi u svakom muškarcu*, preveo Boško Rafailović, Beograd: Društvo lepih umetnosti.
- Tuhaček, O. (2020), „Kultura nauka umetnost“, *Politika*, str. 5, subota 1 avgust, Beograd.

Vukićević, S. (2005), *Sociologija / filozofske pretpostavke i temeljni pojmovi*. Beograd: Plato / Nikšić: Filozofski fakultet.

Vukićević, S. (2011), *Ontološke iracionalnosti savremenog svijeta*, Nikšić: Institut za sociologiju i psihologiju Filozofskog fakulteta.

Vukićević, S. (2012), *Globalization, human nature and the nature of society*, An ispring reflectiveness of sociological analysis of professor Dobrenjkov, Nju Delhi (the international institute of sociology, the 40th iis world congress).

Vukićević, S. (2013), *Anthropocentrism: existence against essence*, Publisher Global Juornal of Human Social Science Inc. (USA)

Vukićević, S. (2019a), *Kosmički logos društva – sociološke inovacije*, Nikšić: Medijska kultura.

Vukićević, S. (2019b), *Nacionalizam i globalizam u kvalitetivnom posredovanju*, Zagreb: Revija za sociologiju.

Vukićević, S. (2020), *Sociologija dosade – prilog sociologiji vremena*, Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Zerzan, J., *Future primitive*, www.primitivism.com/future-primitive.htm

Žižović, O. (2018), *Ahilejeve suze – arhetipsko putovanje kroz Homerovu „Ilijadu“*, Beograd: Fedon.